

6-8.4.2018

www.tanea.gr

Weekend

Πρόσωπα

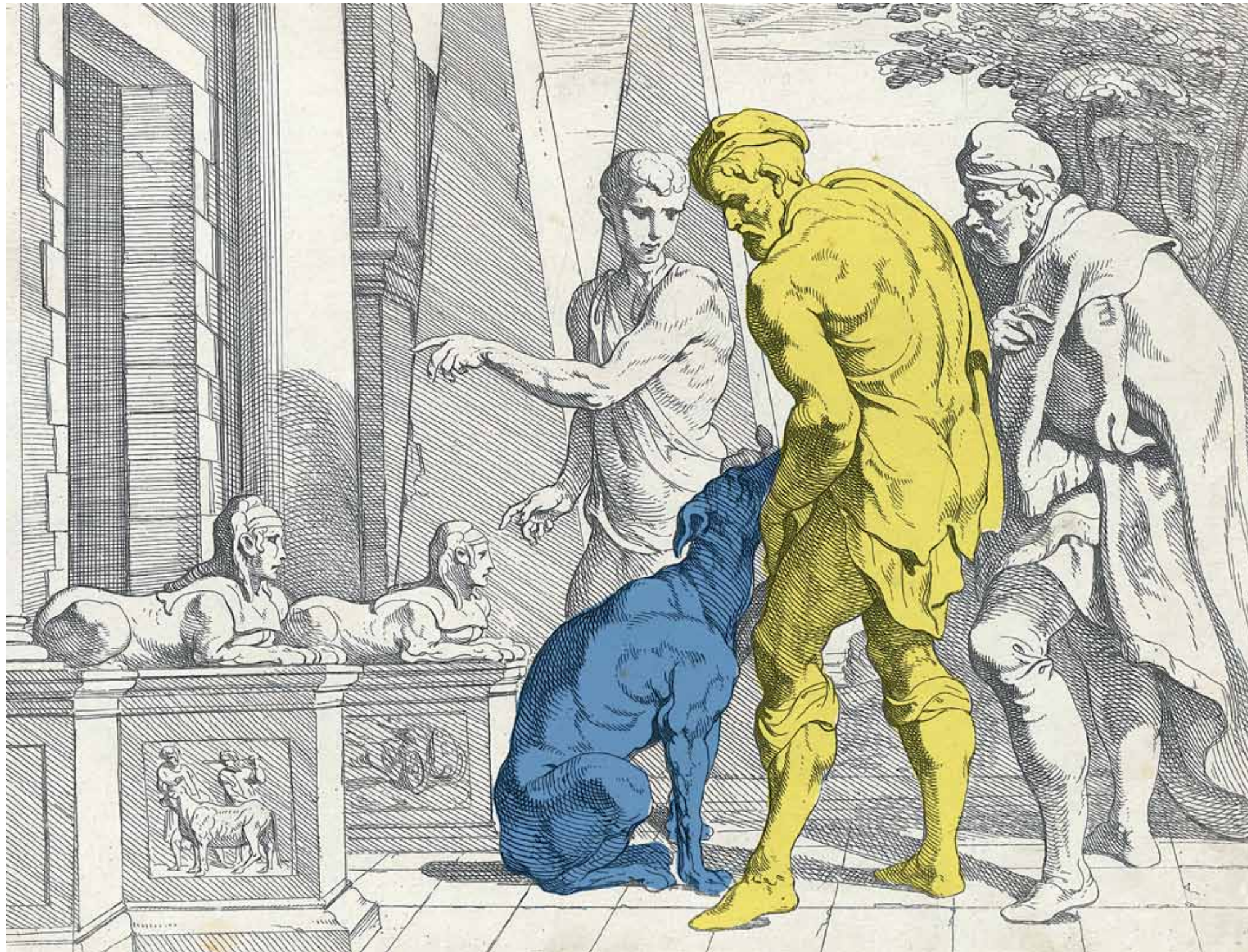

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΙ ΕΓΩ...

ΕΠΤΑ ΚΟΡΥΦΑΙΟΙ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΠΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΝ
ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

Γράφουν:

*ΠΟΛ ΚΑΡΤΛΙΤΖ, Πανεπιστήμιο Κέιμπριτζ
ΜΑΙΡΗ ΛΕΦΚΟΒΙΤΖ, Πανεπιστήμιο Wellesley, Μασαχουσέτη
ΑΣΛΕΪ ΚΛΕΜΕΝΤΣ, Trinity College, Δουβλίνο
ΝΤΑΓΚΛΑΣ ΚΕΡΝΣ, Πανεπιστήμιο Εδιμβούργου
ΤΖΟΥΝΤΙΘ ΜΟΣΜΑΝ, Πανεπιστήμιο Νότιγχαμ
ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΧΑΝΤΕΡ, Πανεπιστήμιο Κέιμπριτζ
ΜΑΡΚΟΥΣ ΑΣΠΕΡ, Πανεπιστήμιο Humboldt, Βερολίνο*

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΜΟΥ ΕΜΑΘΑΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

ΕΠΤΑ ΚΟΡΥΦΑΙΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΡΑΦΟΥΝ
ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΠΟΥ ΟΡΙΖΕΙ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΤΟΥΣ
ΔΙΑΔΡΟΜΗ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ
ΣΤΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΟΥΓΛΕΡΙΑΝΗΣ

Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΙΣΤΟ ΤΟΥ ΣΚΥΛΟ, ΑΡΓΟ, ΤΟΥ FRANCESCO PRIMATICCIO (1504-1570)

PAUL CARTLEDGE

Ομότιμος καθηγητής Ελληνικού Πολιτισμού
στην Έδρα A.G.Leventis, Πανεπιστήμιο
Cambridge

«Εκλαιγα μισή ώρα για τον θάνατο του Αργού»

Στον αγγλόφωνο κόσμο κάνουμε λόγο στην καθημερινότητά μας για την οδύσσεια όταν αναφερόμαστε σε μια μεγάλη προσπάθεια που αφορά ένα ταξίδι ή μια διαδρομή, αλλά η αυθεντική “Οδύσσεια” ήταν κάτι άλλο! Η λέξη ταξίδι (travel) προέρχεται από το travail, που σημαίνει “μόχθος”: οι μόχθοι, λοιπόν, του Οδυσσέα όπως περιγράφονται από τον Όμηρο και τον ίδιο τον Οδυσσέα, ξεπερνούν κατά πολύ τους 12 άθλους του Ηρακλή...

Πρωτογνώρισα την “Οδύσσεια” το 1955 στην ηλικία των 8. Τη διάβασα σε μια εκδοχή για παιδιά, κατά πολύ συντομευμένη, γραμμένη από την Τζίνι Λανγκ και εικονογραφημένη από τον Γουίλιαμ Χιθ Ρόμπινσον. Όταν έφτασα στη στιγμή που ο Οδυσσέας, ντυμένος ζητιάνος, επιστρέφει στο παλάτι του ύστερα από 20 χρόνια και βλέπει το γηρασμένο σκυλί του, τον Αργο, να πεθαίνει μπροστά στα μάτια του, έπεσα κάτω με λυγμούς για μισή ώρα. Από τότε μέχρι σήμερα δεν έχω ξεχάσει ούτε στιγμή την ιστορία και το έπος. Ξεκίνησα να μαθαίνω αρχαία ελληνικά στην ηλικία των 11 και διάβασα όλη την “Οδύσσεια” σ’ αυτή τη γλώσσα όταν μπήκα φοιτητής στην Οξφόρδη (1965-69). Από τότε την

έχω διαβάσει πολλές φορές – και όχι μόνο στα αρχαία ελληνικά. Από το ποίημα ξεπηδούν ένα σωρό εκφάνσεις της δυτικής πολιτιστικής κληρονομιάς και συγκεκριμένα της κληρονομιάς μας από τους Έλληνες. Είναι κυρίως ένα ποίημα για τη μνήμη και την απώλεια, και, δευτερευόντως, για την ταυτότητα – την προσωπική και συλλογική, την ατομική και κοινωνική. Έχει γεννήσει πολλές υπέροχες μεταφράσεις σε αρκετές γλώσσες, η πιο πρόσφατη εκ των οποίων για πρώτη φορά από γυναίκα, την Εμίλι Γουίλσον. Έχει δημιουργήσει, εξάλλου, μια μεγάλη παράδοση με το “θέμα του Οδυσσέα”, κατά την διατύπωση του πρώην καθηγητή μου στο Τρίνιτι Κόλετζ του Δουβλίνου, Μπέντελ Στάνφορντ. Μέσα σ’ αυτή τη λογοτεχνική παράδοση λάμπουν ορισμένα από τα σημαντικότερα έργα της δυτικής λογοτεχνίας, από τα οποία αναφέρω μόνο δύο σύγχρονα παραδείγματα: το πειραματικό μυθιστόρημα του “Οδυσσέα” από τον δουβλινέζο Τζέιμς Τζόις και την υπέροχη προσαρμοσμένη “Ιθάκη” του αλεξανδρινού Κωνσταντίνου Καβάφη. Αυτό το ποίημα τελειώνει, συγκινητικά και υπαινικτικά, με το στίχο “οι Ιθάκες τι σημαίνουν”. Για μένα προσωπικά, χωρίς την Ιθάκη του Ομήρου και όλες τις άλλες Ιθάκες (που από το 700 π.Χ. μέχρι σήμερα έχουν διασφαλίσει την επιβίωση της “Οδύσσειας”), η οδύσσεια της ζωής μου θα ήταν ασύγκριτα φτωχότερη.

Στα ελληνικά έχουν κυκλοφορήσει τα εξής βιβλία του P. Cartledge: «Η αρχαία ελληνική πολιτική σκέψη στην πράξη» (Λιβάνης, 2011), «Θερμοπίλες» (Λιβάνης, 2008), «Ο Αριστοφάνης και το θέατρο του παραλόγου» (Ενάλιος, 2006), «Η εικονογραφημένη ιστορία της αρχαίας Ελλάδας του Κέιμπριτζ» (Ζαχαρόπουλος, 2004), «Μέγας Αλέξανδρος» (Λιβάνης, 2004), «Το μεγαλείο της Σπάρτης» (Ενάλιος, 2004), «Οι Σπαρτιάτες» (Λιβάνης, 2003), «Οι Έλληνες» (Αλεξάνδρεια, 2002), «Δημόκριτος» (Ενάλιος, 2001)

DOUGLAS CAIRNS

Καθηγητής Κλασικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο
Εδιμβούργου

«Οι ρίζες του δυτικού ουμανισμού»

Από την πρώτη στιγμή που ξεκίνησα το διδακτορικό μου το 1983 ερευνώ τα συναισθήματα των αρχαίων Ελλήνων. Πρόκειται αναπόφευκτα για μια συγκριτική διαδικασία: σε όποια κουλτούρα κι αν ανήκουμε σήμερα, ερευνούμε τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό από μια διακριτή ιστορική απόσταση. Αλλά όταν εντοπίσουμε αυτή την απόσταση, μπορούμε να τη μετατρέψουμε σε πλεονέκτημά μας. Μαθαίνουμε πολλά για τους Έλληνες κι εμάς τους ίδιους όσο φτάνουμε σε σαφείς ερμηνείες και όσο χρησιμοποιούμε τα ευρήματά μας ώστε να εξετάσουμε τις σύγχρονες πεποιθήσεις και πρακτικές.

Αυτή η αμοιβαία σύνδεση της γνώσης για τον εαυτό και τον Άλλο είναι κεντρική στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, όπως διαπιστώνουμε από το αρχαιολογικό κείμενο αυτού του πολιτισμού: την «Ιλιάδα». Το έπος αρχίζει με μία παραβίαση αμοιβαία αποδεκτών αξιών, όταν ο Αγαμέμνωνας ντροπιάζει με αυθαίρετο τρόπο τον Αχιλλέα στερώντας του το λάφυρο της μάχης – δείγμα της εκτίμησης που του δείχνει ο στρατός.

Όπως αναγγέλλει το ποίημα ήδη από την πρώτη του λέξη, η αντίδραση του Αχιλλέα είναι η οργή – τεράστια και καταστροφική.

Ο Αχιλλέας υπέστη άδικη ατίμωση σε μια κατάσταση απ’ την οποία, κατά τ’ άλλα, περίμενε σεβασμό και αλληλεγγύη. Ο θυμός του αγκιστρώνεται στα υπόλοιπα συναισθήματα, κυρίως στην αδικία που νιώθει. Για να αποδείξει, όμως, στον Αγαμέμνονα ότι δεν είναι ο άνθρωπος που του συμπεριφέρεται κανείς κατ’ αυτόν τον τρόπο,

στρέφει την καταστροφικότητα προς τους συντρόφους του. Ορισμένοι από τους πιο κοντινούς τον ικετεύουν να επιστρέψει στη μάχη, αλλά δεν μεταστρέφει πλήρως τη γνώμη του, παρ’ όλο που «μαλακώνει» ως ένα σημείο. Μόνο όταν ο πλέον αγαπημένος του φίλος, ο Πάτροκλος, χάνει τη ζωή του από τον Εκτορα, θυμάται τι σημαίνει η λέξη «σύντροφος» σε όλο της το μεγαλείο.

Η φίλια του με τον Πάτροκλο είναι που οδηγεί στην ωμότητα απέναντι στον Εκτορα. Κι όμως, ο ίδιος άνθρωπος θα δώσει τελικά το άψυχο κορμί του αντιπάλου του για να ταφεί από σεβασμό, θαυμασμό και οίκτο για τον γηρασμένο πατέρα του Εκτορα. Μέχρι το τέλος του έπους -και εξαιτίας του πόνου ενός άλλου- ο Αχιλλέας θα έχει μετακινηθεί από το δικό του πάθος στη συνειδητοποίηση ότι όλοι οι άνθρωποι υποφέρουν.

Η συνάντηση Αχιλλέα και Πριάμου στη ραψωδία 24 είναι μία από τις ρίζες του δυτικού ουμανισμού. Ο Πρίαμος ικετεύει τον Αχιλλέα και ο τελευταίος αντιλαμβάνεται ότι ο δικός του πατέρας, ο Πηλέας, σύντομα θα θρηνήσει τον χαμό του μοναχογιού του. Μία θεμελιώδης συνθήκη οίκτου διαμορφώνεται για το ελληνικό φαντασικό: ότι είναι στα πάθη των άλλων που αναγορίζουμε ό,τι μας συμβαίνει. Αλλά ο Αχιλλέας προχωράει ακόμη περισσότερο: αναγνωρίζει ότι όχι μόνο

αυτός και ο Πρίαμος, αλλά όλα τα ανθρώπινα όντα συνδέονται μέσω της συμφοράς. Αυτό είναι το μήνυμα που περιέχει η παρηγορητική παραβολή του για τα δύο πηρία του Δία (σ.σ.: το ένα των αγαθών και το άλλο των δεινών). Οι θεοί ζουν χωρίς έγνοιες, ενώ στους θνητούς ο Δίας δίνει (στη χειρότερη περίπτωση) μόνο δεινά ή στην καλύτερη περίπτωση ένα μείγμα αγαθών και δεινών. Για όλους εμάς που ανήκουμε στην τελευταία κατηγορία, η ζωή είναι αλλαγή και μεταμόρφωση.

Οι ιδέες που εκφράζει αυτό το απόσπασμα διαπερνούν όλη την αρχαία ελληνική γραμματεία και σκέψη – τη λυρική ποίηση, την ιστοριογραφία, την τραγωδία, όπως και την ανάλυση του Αριστοτέλη για τη φύση της ευδαιμονίας και τη θεωρία του περί ποίησης. Για τον Πολύβιο, τον Πλούταρχο και άλλους στοχαστές, η στάση των ανθρώπων απέναντι στην ευμετάβλητη τύχη αποκαλύπτει πολλά για τον χαρακτήρα τους.

Ξανά και ξανά η ελληνική σκέψη επιστρέφει στα βασικά ζητήματα της ασφάλειας και της ανασφάλειας της ανθρώπινης φύσης και της δεσμότητάς που αυτή η αμοιβαία ευθραυστότητα δημιουργεί ανάμεσά μας. Η πρόοδος και τα ανθρώπινα επιτεύγματα ορίζονται πάντα σε αναφορά με τα όρια που μας συγκρατούν και την αναποφευκτική πτώση ύστερα από την επιτυχία.

Η αποτυχία προέρχεται τόσο απ’ όσα επιχειρούμε με την τυφλή ελπίδα της επίτευξης, όσο και απ’ όσα μας συμβαίνουν, επειδή η ικανότητά μας να προσαρμόζουμε τον κόσμο στη θέλησή μας είναι πεπερασμένη. Σφαλίστρα και αμαρτία, αλλά είμαστε επίσης στο έλεος της μοίρας και της τύχης. Αυτό που έχει σημασία είναι πώς διαχειριζόμαστε και τις δύο.

Οι σύγχρονοι μελετητές περιγράφουν συχνά τους αρχαίους Έλληνες με όρους «πρωταθλητισμού», σαν να μετράει μόνο η αυτεκπλήρωσή τους. Αλλά στην αρχαία ηθική το άτομο τοποθετείται εντός ενός πλαισίου, κοσμικού και κοινωνικού, όπου η αυτεκπλήρωση διαμορφώνεται σε συνάρτηση με τη θέση μέσα στον κόσμο και τις διεκδικήσεις των άλλων.

Ντροπιασμένος από τον Αγαμέμνονα, ο Αχιλλέας πασχίζει να ανακτήσει την τιμή του. Αλλά θυμάται ότι μετράει και η τιμή που οφείλει στους φίλους του. Και όταν στο τέλος ο Δίας εφαρμόζει ένα σχέδιο για να δώσει ξανά στον Αχιλλέα «κύδος», αυτή η δόξα δεν βασίζεται μόνο στα πολεμικά κατορθώματα, αλλά και στον σεβασμό που ο Αχιλλέας προσφέρει σ’ έναν ευάλωτο γηραιό άντρα, η γενναιότητα του οποίου να φιλήσει τα χέρια του ανθρώπου που σκότωσαν το γιο του, ανταγωνίζεται τη γενναιότητα του ίδιου του Αχιλλέα.

Η ιδέα ότι η εκτίμηση που αναζητούμε για τον εαυτό μας είναι ανάλογη με την εκτίμηση που οφείλουμε στους άλλους αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη μαθήματα που μας διδάσκουν οι αρχαίοι Έλληνες.

Χάρη στη χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Ερευνών αποτελεί και τον πυρήνα ενός πενταετούς ερευνητικού προγράμματος για την «Τιμή στην κλασική Ελλάδα» που τρέχει στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου. Οσο συνεχίζουμε να μαθαίνουμε για τους αρχαίους Έλληνες τόσο μαθαίνουμε για τους εαυτούς μας.

Ο Douglas Cairns συμμετέχει στον συλλογικό τόμο «Οψεις και θέματα της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας» (εκδ. Δημ. Παπαδόπουλου, 2010) σε επιμέλεια Justina Gregory (στα ελληνικά Δανάη Ιακωβίδου)

κόσμο αυτό που είναι ουσιώδες για την ανθρωπότητα, αλλά αυτό που είναι «ενδεχόμενο». Σημαίνει να διερευνάς τις βόσεις της σκέψης για τη γνώση του εαυτού μας και να αποκαλύπτεις τα μονοπάτια που δεν ακολούθησε η δυτική παράδοση παράλληλα με αυτά που απέφεραν καρπούς. Σημαίνει να σκέφτεσαι για τον αρχαίο άνθρωπο σε όλες τις εκδοχές της αρχαίας ελληνικής σκέψης και τις σύγχρονες όψεις της ανθρωπολογίας. Σημαίνει να διερωτάσαι ποιος είμαι και ποιος νομίζω ότι είμαι, εξαιτίας των Ελλήνων.

MARKUS ASPER

Καθηγητής στο Ινστιτούτο Κλασικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Humboldt του Βερολίνου

Γέλια στο σκοτάδι

Εννήτα ετών πλέον, νομίζω ότι ήρθε η ώρα για μια εξομολόγηση: οι νεκροί έχουν αναλάβει τον έλεγχο της ζωής μου με τον τρόπο των ζόμπι.

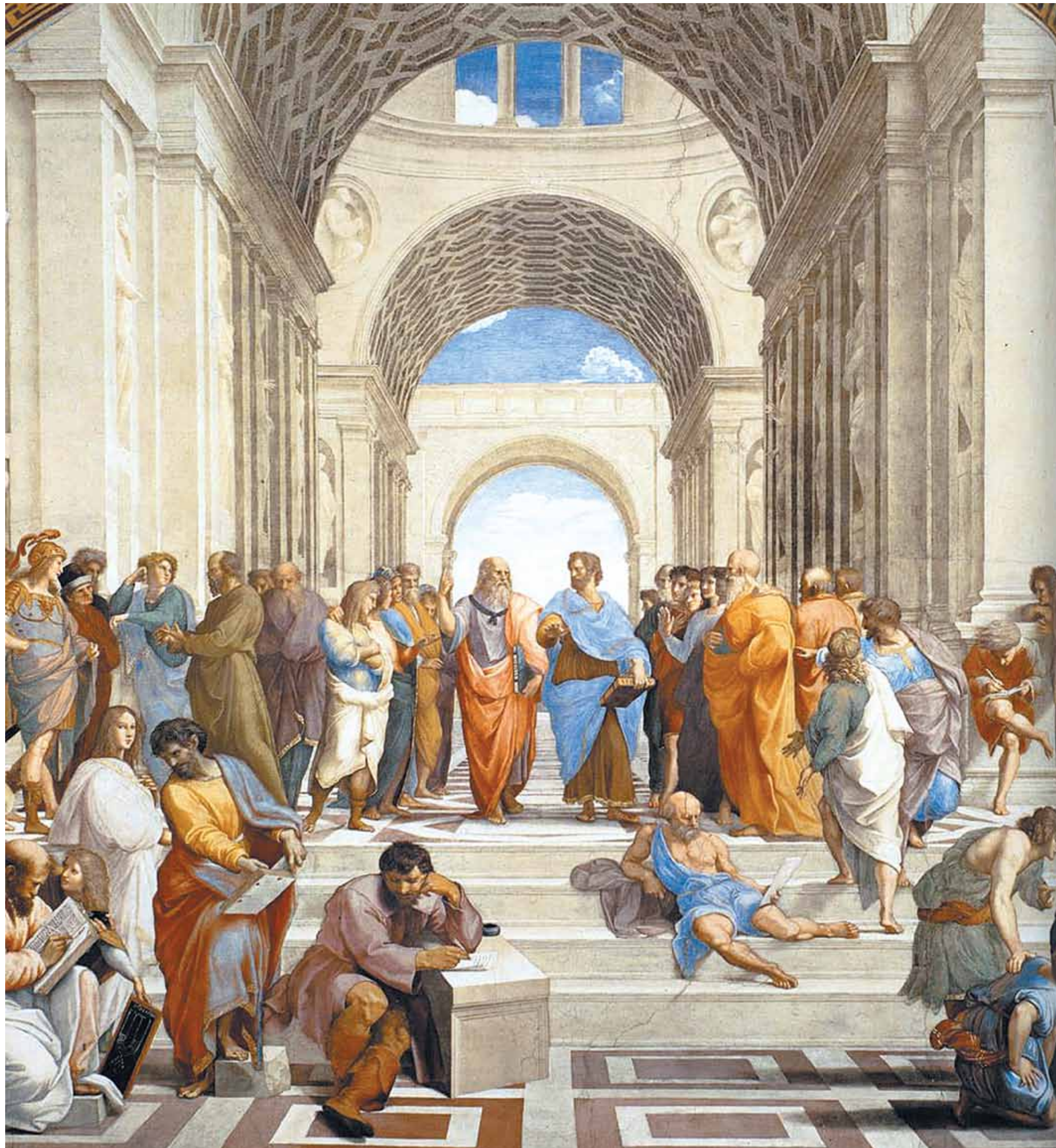
Επιπλέον έχουν φτιάξει αυτό που θα αποκαλούσε κανείς τη βιογραφία μου. Το είδος του τρόμου ή της επιστημονικής φαντασίας δεν είναι το καλύτερό μου, αλλά αυτό που μου έρχεται κατά νου είναι τρομακτικές εικόνες εξωγήινων που εισχωρούν στο μυαλό των ανθρώπων και «καταλαμβάνουν» την ψυχή τους. Είμαι καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας στο Βερολίνο και οι εξωγήινοι στην περίπτωση μου είναι παραδόξως νεκροί και αρχαίοι.

Ο Ούλριχ φον Β., ένας από τους σημαντικότερους προκατόχους σ' αυτή τη σχολή, έχει αφήσει εποχή συγκρίνοντας το επάγγελμά μας με τον Οδυσσέα που προσφέρει αίμα στις νεκρές ψυχές κι έτσι τις φέρνει και πάλι στη ζωή. Όλοι οι κλασικιστές έχουμε υιοθετήσει με χαρά αυτή την αλληγορική εικόνα, επειδή εκτός άλλων δίνει και την εντύπωση του ελέγχου. Ο Οδυσσέας μέσω μιας τελετής ελέγχει τις φασματικές ψυχές. Εγώ πάλι δεν είμαι σίγουρος ότι ελέγχω τους Ελληνές μου ή αν το έκανα ποτέ. Εχω συνειδητοποιήσει ότι αυτοί έχουν αναλάβει πλήρως τον έλεγχο

εδώ και δεκαετίες. Ο Ούλριχ φον Β. μάς εξήγησε από πού έρχεται το αίμα: προφανώς κατευθύνει από την καρδιά. Για να είμαι ακριβοδίκαιος, οι Ελληνές - βαμπύρ μου έχουν δώσει πολλά ανταλλάγματα για το αίμα μου. Με βοήθησαν να παραδώσω ορισμένες διαλέξεις, με έσπρωξαν να εκδώσω ορισμένα κείμενα, μου έδωσαν μερικές καλές δουλειές. Συνέβαλαν στην περιορισμένη έσοτο επαγγελματική μου φήμη. Δεν παραπονιέμαι, αυτά τα αρχαία ζόμπι μου φέρθηκαν καλά. Παρόλα αυτά, περιμένω με δέος την ημέρα που θα χάσω την ενόια τους.

Η οικογένεια και οι φίλοι μου έκαναν «υγιείς» επαγγελματικές επιλογές: είναι, για παράδειγμα, αρχιτέκτονες, επιχειρηματίες ή μανάτζερ. Διδάσκουν στο σχολείο, κάνουν χειρουργικές επεμβάσεις, σκέφτονται για τον χώρο της κουλούρας. Πριν από δύο χρόνια προσκάλεσα στο τμήμα μας την προσχολική ηλικίας τάξη των διδύμων παιδιών μου. Οι νηπιαγωγοί έφυγαν με την εντύπωση ότι «γράφω βιβλία» - και τα παιδιά; Αυτό που τους έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση ήταν ο αυτόματος πωλητής με τις καραμέλες στον όροφο μου. Υποθέτω ότι η σύζυγος και τα παιδιά μου συχνά θα αναρωτιούνται τι δουλειά κάνω. Δεν μπορώ να τους πω ότι συναντάω ζόμπι. Από τη στιγμή που μπαίνει ο μισθός στο σπίτι κι εγώ δεν καταλήγω στη φυλακή, είμαστε εντάξει.

Αλλά υπάρχει κάτι που κάνω για τη θλιβερή μου κατάσταση. Προσπαθώ να διατηρήσω την αυτονομία μου και να κρατηθώ νηφάλιος λέγοντας στον εαυτό

«Η ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ» ΤΟΥ ΡΑΦΑΗΛ

μου και τους φοιτητές του ότι οι αρχαίοι μας Ελληνές είναι «αλληλοποιοτικές μεταμορφώσεις»: δικές μας κατασκευές, δηλαδή, από ένα σχεδόν μυθικό παρελθόν, φτιαγμένο για να εξυπηρετεί τους δικούς μας σκοπούς. Καθώς διδάσχο αλλωστε είμαι περικυκλωμένος από δείγματα πρωσικής νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, γεγονός που ενισχύει το επιχείρημά μου. Πολύ συχνά, παρόλα αυτά, και ενώ έχω σχεδόν πείσει τον εαυτό μου και τους φοιτητές, ακούγεται από κάπου ένα ευγενικό γέλιο. Είναι του Καλλιμάχου, ενός παλιού αλεξανδρινού προστάτη μου, χωρίς τις χάρες του οποίου θα ήμουν ένας άλλος. Ήταν ο πρώτος που απέκτησε έλεγχο πάνω μου. Τον γνωρίζω από τη φωνή, κάπως χαμηλότερη από του Αριστοτέλη και λιγότερο βίαιη από του Γαλιανού την ώρα που γελάει με κάποιον. Όπως ο Ησίοδος γνώριζε τις Μούσες του, εγώ καταλαβαίνω τα ζόμπι από τη φωνή τους. Τουλάχιστον οι Μούσες έλεγαν στον Ησίοδο ορισμένα σημαντικά πράγματα. Μ' έμενα τα φαντάσματά μου απλώς γελάνε.

Η βοήθεια ήρθε πάντως από απρόσμενες κατευθύνσεις: πρόσφατα, η γερμανική ακαδημαϊκή γραφειοκρατία κατάφερε να με σώσει σχεδόν ολοκληρωτικά από το «αγκάλιασμα» του ελληνικού παρελθόντος. Η διοίκηση αφήνει ολοένα και λιγότερο χρόνο για ακαδημαϊκές έρευνες, οι φοιτητές μου καταθέτουν ολοένα και λιγότερες εργασίες στο γραφείο μου και μπλοκάρουν τη σκέψη μου. Για λίγα χρόνια ένιωθα σαν «αυτόματος πωλητής υποτροφιών», ένα μπχάνημα που μετατρέπει τον καφέ σε υποτροφίες (συγγνώμη που έκλεψα το αστείο σου, Παύλ). Αλλά ακόμη κι αυτές οι παρεκκλίσεις δεν αποθάρρυναν τους αρχαίους μου Ελληνές να ελέγχουν τις διανοητικές μου επιθυμίες - που είναι και απλυσίστες. Όπως στον Ομηρο ο Αχιλλέας λαχταρά να αγκαλιάσει την ψυχή του Πατρόκλου, αλλά αποτυγχάνει, ξόδεψα το μεγαλύτερο μέρος της ζωής μου προσπαθώντας να αγκαλιάσω τους αρχαίους Ελληνές. Όπως ο Αχιλλέας στο όνειρό του, απέτυχα. Παρόλα αυτά ο Αχιλλέας δεν ξεπλήρωσε το χρέος του με όνειρα για αγκαλιές ψυχών. Κάποια στιγμή έφτασα να αφήσω και αλογοουρά ελπίζοντας ότι ο Εμπεδοκλής ή ίσως ο Ευκλείδης θα έρχονταν μία ημέρα και θα με άρπαζαν - όπως το έκανε παλιότερα η Αθηνά για να μου υποδείξει κάτι σημαντικό. Τίποτε δεν συνέβη επί μου δεκαετία κι έτσι έπρεπε να κόψω την αλογοουρά.

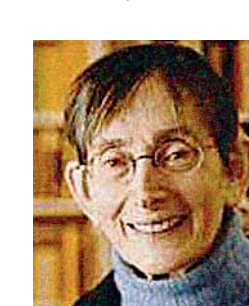
Για να είμαι ακριβοδίκαιος, οφείλω πολλά στους Ελληνές μου. Επαναλαμβάνω ότι δεν παραπονιέμαι (αν και η επανάληψη είναι μέρος του τελετουργικού). Απ' όλα αυτά τα δώρα το πιο σημαντικό αποδείχθηκε εκείνο που ξεπετάχτηκε τελευταία από τον περιβόπο Κουτί της Πανδώρας: η «αυτομυθοπλασία».

MARY LEFKOWITZ
Ομότιμη καθηγήτρια Κλασικών Σπουδών στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών στο Κολέγιο Wellesley των ΗΠΑ

Μια διαύγεια που καταλήγει επώδυνη

«... γώ και οι αρχαίοι Ελληνές;». Θα το έθετα αντιστρόφως - οι Ελληνές (αρχαίοι και σύγχρονοι) πρέπει να έρθουν πρώτοι!

Η μελέτη των αρχαίων - μαθαίνοντας ακόμη και τη χρήση ρημάτων - με βοήθησε ώστε να σκέφτομαι με άλλο τρόπο. Με το που έμαθα αρκετά γραμματικά για να σχηματίζω προτάσεις μόνιμου, αγράμματου χαρτζιλίκι διακοπών την Καινή Διαθήκη στα ελληνικά ως δώρο προς τον εαυτό μου. Ο συγγενής που μου έδωσε τα λεφτά τρώμαξε. Μία Εβραία να αγοράζει την Καινή Διαθήκη; Και μάλιστα στα ελληνικά; Αλλά εγώ λαχταρούσα να μάθω περισσότερα για το πώς

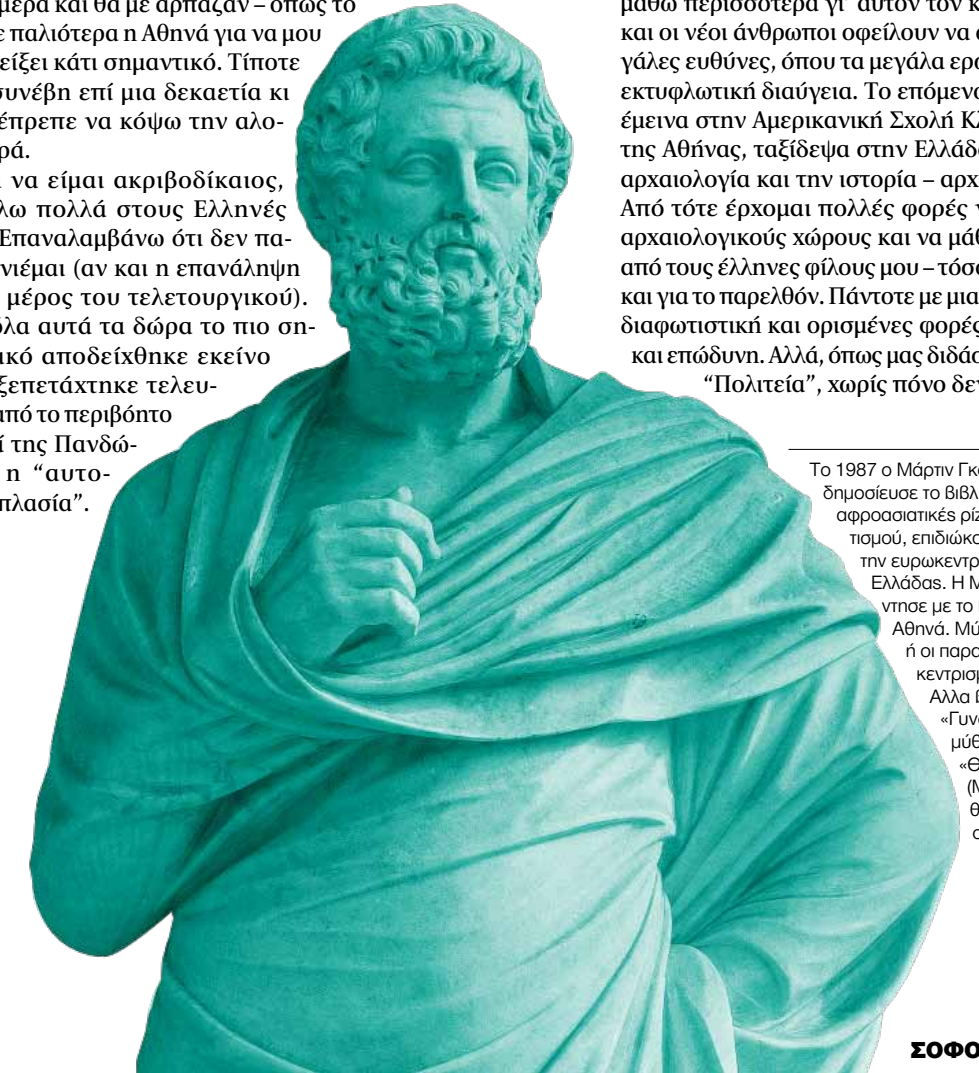

ξεκινούσαν τα Ευαγγέλια, στίχους που δεν μεταφράζονταν με ακρίβεια στην έκδοση της Βίβλου του Βασιλιά Ιακώβου (King James Bible). Οτιδήποτε άλλο διάβασα στο πρωτότυπο ακούγεται πολύ πιο καθαρό και πιο βαθυστόχαστο συγκριτικά με την αγγλική μετάφραση.

Ξεκίνησα να διαβάζω ελληνικές τραγωδίες το πρώτο έτος του πανεπιστημίου. Και το πρώτο καλοκαίρι διάβασα τον «Φιλοκτίπτι» του Σοφοκλή.

Η τραγωδία περιγράφει πώς ένας νέος άντρας, όχι μεγαλύτερος από τη δική μου ηλικία εκείνη την εποχή, αντιμετωπίζει ένα κρίσιμο ηθικό δίλημμα και στο τέλος κάνει αυτό που θεωρεί δίκαιο. Όταν επέστρεψα στην πανεπιστημιούπολη το φθινόπωρο ήξερα ότι πρέπει να γίνω καλύτερη στην ελληνική γλώσσα. Ήθελα να μάθω περισσότερα για τον κόσμο όπου ακόμη και οι νέοι άνθρωποι οφείδουν να αναλαμβάνουν μεγάλες ευθύνες, όπου τα μεγάλα ερωτήματα απαιτούν εκτυφλωτική διαύγεια. Το επόμενο καλοκαίρι (1955) έμεινα στην Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών της Αθηνάς, ταξίδεψα στην Ελλάδα, ανακάλυψα την αρχαιολογία και την ιστορία - αρχαία και σύγχρονη. Από τότε έρχομαι πολλές φορές για να επισκεφτώ αρχαιολογικούς χώρους και να μάθω για την Ελλάδα από τους Ελληνές φίλους μου - τόσο για το παρόν όσο και για το παρελθόν. Πάντοτε με μια διαύγεια που είναι διαφωτιστική και ορισμένες φορές καταλήγει ακόμη και επώδυνη. Αλλά, όπως μας διδάσκει ο Πλάτων στην «Πολιτεία», χωρίς πόνο δεν υπάρχει σοφία.

Το 1987 ο Μάρτιν Γκάρντνερ Μπεννάλ δημοσίευσε το βιβλίο «Μαύρη Αθηνά: οι αφροασιατικές ρίζες του κλασικού πολιτισμού, επιδιώκοντας να αποδομήσει την ευρωκεντρική θέσση της αρχαίας Ελλάδας. Η Μαίρη Λέφκοβιτς απάντησε με το βιβλίο η «Η Μαύρη Αθηνά. Μύθοι και πραγματικότητα ή οι παραποιήσεις του αφροκεντρισμού» (Κάκτος, 1997). Αλλά βιβλίο της στα ελληνικά: «Γυναίκες στον ελληνικό μύθο» (Καστανιώτη, 1995), «Εθνοί και αθάνοι» (Μεταίχμιο, 2005), «Μέθισμα ιστορίας» (Ενάλιος, 2010)

ΣΟΦΟΚΛΗΣ